

Ріка Дністер

Імена, місце роботи та адреси укладачів:

к.б.н. Богдан Проць (Державний природознавчий музей НАН України, Світовий фонд охорони природи (WWF), вул. Театральна, 18, м.Львів, Україна, 79008, тел.:+38-067-3533813, E-mail: bohdan.prots@gmail.com),

к.г.н. Іван Круглов (Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Дорошенка, 41, м.Львів, Україна, 79000, тел.:+38 032 2754999, E-mail: ikruhlov@gmail.com),

к.б.н. Андрій Бокотей (Державний природознавчий музей НАН України, вул.Театральна, 18, м.Львів, Україна, 79008, тел.:+38-067-7125741, E-mail: bokotey.a@gmail.com),

к.б.н. Володимир Різун (Державний природознавчий музей НАН України, вул.Театральна, 18, м.Львів, Україна, 79008, тел.:+38-067-7675023, E-mail: rizunv@ukr.net),

к.б.н. Андрій- Тарас Башта (Інститут екології Карпат НАН України, вул. Козельницька, 4, Львів, Україна, 79026, тел.:+38-067-9475913, E-mail: atbashta@gmail.com),

к.б.н. Олег Орлов (Державний природознавчий музей НАН України, вул.Театральна, 18, м.Львів, Україна, 79008, тел.:+38-063-2306454, E-mail: orlov_oleg@mail.ru),

к.б.н. Оксана Вовк (Державний природознавчий музей НАН України, вул.Театральна, 18, м.Львів, Україна, 79008, тел.:+38-067-6732775, e-mail: oksana@museum.lviv.net)

Дата заповнення/оновлення: 14 вересня 2009 р.

Країна: Україна

Назва ВБУ: Ріка Дністер (Dnister river), яка знаходиться в межах Галицького національного природного парку

Визнання нового рамсарського угіддя або оновлення даних для існуючого угіддя: Визнання нового рамсарського угіддя

Зміни угіддя після його визнання або попереднього оновлення (тільки для оновленого Інформаційного опису рамсарського угіддя): Для цього типу угіддя цей пункт не заповнюється

Карта ВБУ: Карта рамсарського угіддя додається. Пропонована територія угіддя є частиною Галицького національного природного парку (НПП).

Географічні координати (широта/довгота, в градусах і мінутах) (WGS84):

24⁰ 43' сх. д.; 49⁰ 08' пн. ш.

Розташування: Знаходиться у межах Галицького району Івано-Франківської області (за 20 км на північний схід від м. Івано-Франківськ). Територія пропонованого угіддя розміщена на відтинку між селами Старий Мартинів і Маріямпіль.

Висота над рівнем моря: (в метрах: середня та/або максимальна і мінімальна).

200-220 м н.р.м.

Площа: (в га).

820 га

Загальний опис угіддя: Угіддя є унікальним фрагментом заплави верхів'я р. Дністер. До складу угіддя входить водна поверхня річки, прибережна зона та стариці річки.

Рамсарські критерії:

2a, 2b, 2c, 3aі, 3aііі, 3av, 4, 5, 6, 8

Обґрунтування кожного рамсарського критерію, вказаного в пункті 13:

A1 (типове природне ВБУ (М - постійні струмки/ручаї, включаючи водоспади);

Критерій 2. 2a - відіграє важливу роль у збереженні видів та екологічних угруповань Східних Карпат, які знаходяться під загрозою глобального зникнення внаслідок потепління клімату і підняття верхньої границі лісового поясу в горах; 2b - підтримує існування ендемічних угруповань безхребетних і є критичним для виживання видів, визначених як вразливі, зникаючі або такі, що знаходяться під загрозою зникнення,

відповідно до національного законодавства; 2с - є складовою частиною мережі угідь, які забезпечують місця перебування для рідкісних, вразливих і зникаючих видів та видів, які знаходяться під загрозою зникнення;

Критерій 3. Заі - є "гарячою точкою" біорізноманіття та підтримує велику кількість видів; Заііі - підтримує біорізноманіття даного регіону; Заv - підтримує певні елементи біорізноманіття, які є рідкісними і особливо характерними для біогеографічного регіону Поділля. ВБУ є важливим середовищем існування для низки видів риб, в тому числі й рідкісних занесених до Червоної книги України (2009): вирезуб (*Rutilus frisii*), чоп великий (*Zingel zingel*), харіус європейський (*Thymallus thymallus*) та ін., а також ссавців – видри (*Lutra lutra*). Долина р. Дністер на досліджуваному відтинку є важливим осередком біорізноманіття регіону. На стариці у заплаві Дністра, біля с. Водники, гніздяться регіонально рідкісні види голінастих птахів: квак *Nycticorax nycticorax* – 45 пар; чепура мала *Egretta garzetta* – 20 пар, чапля сіра *Ardea cinerea* – 10 пар.

Критерій 4. Територія ВБУ має істотне значення для життєдіяльності окремих видів риб: вирезуба (*Rutilus frisii*), чопа великого (*Zingel zingel*), харіуса європейського (*Thymallus thymallus*), марени звичайної (*Barbus barbus*) у період розмноження та підростання мальків, а також у зимовий і міграційний періоди. Долина р. Дністер між селами Старий Мартинів і Маріямпіль разом із заплавами старицями є важливим місцем відтворення водно-болотних птахів, а також місцем зупинок під час міграції та зимівлі водоплавних птахів, особливо це стосується качкових: крижня *Anas platyrhynchos*, гоголя *Vulpes vulpes* та креха малого *Mergus albellus*.

Критерій 5. Під час міграційних та зимового періодів на цьому відтинку ріки концентруються понад 20 тис. водоплавних птахів. Найбільша чисельність птахів була відмічена в лютому 2000 р. – 22,1 тис. птахів. За останні роки чисельність птахів виглядала наступним чином: 2006 – 20,8 тис., 2007 – 20,1 тис., 2008 – 18,9 тис.

Критерій 6. На досліджуваній ділянці зимує понад 1 % європейської зимової популяції гоголя та до 25 % української зимової популяції креха малого.

Критерій 8. Територія ВБУ має істотне значення для життєдіяльності окремих видів риб у період розмноження та підростання мальків, а також у зимовий (вирезуб) і міграційний (вирезуб, харіус) періоди.

Біогеографічна характеристика: ВБУ розташоване у межах мезоєкорегіону Бистрицько-Прутського Передкарпаття – хвилястих давньоалювіальних височин, розділених широкими сучасними алювіальними долинами, які в минулому були зайняті дубовими лісами.

Зоогеографічне районування: Європейсько-Сибірська бореальна підобласть, Європейсько-Західносибірська лісова провінція, Центральньо-Європейський округ, Карпатський район, Східно-передгірська ділянка (Щербак, 1988).

Фізичні особливості ВБУ: Водно-болотне угіддя охоплює стариці та русло р. Дністер, а також пригирлові відтинки русел його приток - річок Лімниці, Лукви, Нараївки та Бистриці. В межах угіддя довжина р. Дністер становить 42 км, русло розширюється, збільшується кількість великих і малих островів. Перекати і мілини стають типовим явищем. Дністровська вода характеризується значним вмістом зважених речовин. Середня мутність води становить 250-500 г/м³. Вода у р. Дністер належить до гідрокарбонатного класу кальцієвої групи другого типу з помірною мінералізацією – 200-500 мг/л. ВБУ знаходиться в межах атлантико-континентальної області помірної кліматичної зони. Таке розміщення зумовлює формування на цій території помірно-континентального клімату, з помірними різницями температур літа і зими та помірною кількістю опадів (600-700 мм на рік).

Фізичні особливості водозбірної території: Водозбірний басейн верхньої течії Дністра становить близько 20 тис. км². Він в цілому характеризується помірним континентальним кліматом та охоплює кілька, доволі відмінних, екорегіонів: 1. Розточчя та Західного Поділля; 2. Передкарпаття; та 3. Східних Зовнішніх Карпат. Розточчя та Західне Поділля –

це переважно лесові горбогір'я, сформовані на пластових корінних пісковиках, пісках, мергелях, глинах та гіпсах-ангідритах, які займають висоти 200-471 м н.р.м.. Природною рослинністю тут є грабово-дубові та грабово-букові ліси на сірих лісових та опідзолених чорноземних ґрунтах. Значні площі цих лісів заміщені сільськогосподарськими угіддями та забудовою. Передкарпаття – це широкі хвилясті рівнинні межиріччя, сформовані плейстоценовими алювіальними суглинками, які розділені широкими сучасними алювіальними долинами з суглинковими та піщано-галечниковими відкладами. Передкарпаття характеризується інтервалом висот 200-870 м. Тут на дерново-підзолистих (бурувато-підзолистих) поверхнево-оглеєних ґрунтах сформувались переважно дубові ліси, які значною мірою заміщені сільськогосподарськими угіддями, культурними деревостанами та поселеннями. Східні Зовнішні Карпати – це низькі та середні флішові гори, які займають висоти 330-1818 м та характеризуються кількома висотними біокліматичними поясами, серед яких переважають ялицево-буковий, буково-смерековий та смерековий. Домінують гірські лісові буроземні ґрунти (Kruhlov et al., 2008).

Гідрологічні цінності: Дністер – одна з найбільших рік України й основна водна артерія заходу країни, її довжина становить понад 1350 км а площа водозбору 72100 км². Живлення ріки змішане: у весняний період основним джерелом є талі снігові води; з травня по жовтень – дощове живлення, потім домінуюче значення мають підземні води. Велика кількість опадів зі значним нахилом поверхні викликає високий стік. До найбільших витрат води в Дністрі призводять танення снігу та літньо-осінні дощі. Найвищі рівні води спостерігаються під час літніх паводків, в окремі роки – осінніх і навіть зимових.

Весняне підняття рівня води у середньому починається в кінці лютого – на початку березня. Весняна повінь на Дністрі посилюється дощами, тому проходить декількома хвилями. Під час повені вода піднімається від 8 до 166 см, а в окремі роки до 3,5-5,5 м за добу.

Типи ВБУ:

М - постійні струмки/ручаї, включаючи водоспади.

Суходільні: М, L.

Загальні екологічні особливості: Ділянка долини р. Дністер довжиною 25 км. Площа понад 3 тис га. Ширина русла на цьому відтинку коливається від 100 до 180 м. Прибережні зарості з верб займають значну частину берегів, решту – луки і пасовища. Взимку ріка частково замерзає, в сильні морози - повністю. Для ділянки характерна значна кількість великих і малих островів алювіального походження. Довжина їх коливається від 70 до 350 м, а ширина – 60-150 м. Переважаючою рослинністю прибережних заростей і островів є різні види верб, з яких домінують верба біла (*Salix alba*) та пурпурова (*S. purpurea*), зустрічаються також прутівидна (*S. viminalis*) та тритичинкова (*S. triandra*). Серед злакових домінують мітлиця повзуча (*Agrostis stolonifera*) та очеретянка звичайна (*Phalaroides arundinacea*). У невеликій кількості трапляються водяний хрін лісовий (*Rorippa sylvestris*), полин звичайний (*Artemisia vulgaris*) та королиця звичайна (*Leucanthemum vulgare*).

Цінна флора, рослинність та біотопи: Виявлено понад 14 видів рослин Червоної книги України (2009), зокрема *Epipactis helleborine*, *E.purpurata*, *E.palustris*, *Fritillaria meleagris*, *Listera ovata*, *Lilium martagon* та інші.

Трапляється унікальна комбінація різноманітних рідкісних угруповань водно-болотного та заплавного типу (понад 30 згідно класифікації Браун-Бланке), зокрема рідкісні угруповання класів *Alnetea glutinosae* (*Carici elongatae*-*Alnetum glutinosae*), *Potamogetonetea pectinati* (*Hottonietum palustris*) та інші.

Цінна фауна:

Безхребетні: У межах ВБУ виявлено 7 видів комах внесених до ЧК України (2009): *Calopteryx virgo* (Linnaeus, 1758) (ЧКУ, вразливий), *Saga pedo* (Pallas, 1771) (ок. с. Ганнусівка, усне повідомлення В.П. Брусак) (ЧКУ, рідкісний), *Osmoderma barnabita*

(Motschulsky, 1845) (ЧКУ: вразливий), *Aromia moschata* (Linnaeus, 1758) (урочище Королівка) (ЧКУ, вразливий), *Iphiclides podalirius* (Linnaeus, 1758) (ЧКУ, вразливий), *Papilio machaon* (Linnaeus, 1758) (ЧКУ, вразливий), *Xylocopa valga* Gerstaecker, 1872 (ЧКУ, рідкісний). Із них 2 види занесні до міжнародних охоронних списків: *Saga pedo* (Pallas, 1771) та *Osmoderma barnabita* (Motschulsky, 1845) (IUCN: VU, European Red List (1991), Bern Convention: annex II).

Земноводні. На території ВБУ виявлені види, занесені в Додаток 2 Бернської конвенції: квакша (*Hyla arborea*), жаба гостроморда (*Rana arvalis*), кумка червоночерева (*Bombina bombina*), ропуха зелена (*Bufo viridis*), а також ропуха сіра (*Bufo bufo*), жаба озерна (*Pelophylax ridibundus*), жаба ставкова (*Pelophylax lessonae*) і жаба трав'яна (*Rana temporaria*) та ін.

Риби. ВБУ має істотне значення для життєдіяльності окремих видів риб у період розмноження та підростання мальків, а також у зимовий і міграційний періоди. Важливе середовище існування для низки видів риб, в тому числі й рідкісних, занесених до Червоної книги України: вирезуба (*Rutilus frisii*), чопа великого (*Zingel zingel*), хариуса європейського (*Thymallus thymallus*), марени звичайної (*Barbus barbus*).

Птахи. Долина Дністра є одним із двох місць у Передкарпатті (разом з Бурштинським водосховищем) де зимує занесений до Червоної книги України гоголь (до 9 тис. особини). Під час міграційних періодів та зимівлі тут зупиняються на відпочинок крижень (понад 5 тис. ос.), свищ (*Anas penelope*) (понад 2,5 тис.), крех великий (*Mergus merganser*) (понад 1 тис.) та ін. Загалом на цьому відтинку ріки відмічено 35 видів водоплавних та навколводних видів птахів. Найчисленнішими серед них є гоголь, крижень, свищ, крех малий та сіра чапля (*Ardea cinerea*). Іноді з'являються –гагара чорновола (*Gavia arctica*), крех великий, мартин жовтоногий (*Larus cachinnans*) та інші рідкісні для заходу України види.

Ссавці. Протягом цілого року ВБУ є важливим місцем поселення і кормодобування для видів, занесених до Червоної книги України (2009): видри (*Lutra lutra*), тхора лісового (*Mustela putorius*), горностая (*Mustela nivalis*), насамперед, у зимовий період року. У літній період водойма є важливим джерелом води для багатьох видів тварин. Тут виявлені такі види рукокрилих: нічниця велика (*Myotis myotis*), нетопир звичайний (*Pipistrellus pipistrellus*), вухань звичайний (*Plecotus auritus*), нічниця водяна (*Myotis daubentonii*), вечірниця руда (*Nyctalus noctula*).

Соціальні та культурні цінності: Угіддя має важливе екоосвітнє, рекреаційне, наукове та науково-пізнавальне значення. ВБУ відіграє важливу роль у відтворенні масових видів риб, які є об'єктом аматорського промислу.

На території угіддя розміщено національний музей-заповідник «Давній Галич» на місці столиці Галицько-Волинської держави XII—XIV ст. з унікальними музейними зібраннями, давньоруською церквою Св. Пантелеймона XII ст., руїнами Галицького замку, 1367 р.

Землеволодіння/власність на землю: ВБУ: державна форма власності. Прилеглі землі: державна, колективна та приватна форми власності на землю.

Поточне землекористування (включаючи водокористування): ВБУ: Розміщене на території Галицького НПП. В заповідній зоні НПП заборонені всі види діяльності. На інших ділянках дозволяється, хоча й лімітується і контролюється, традиційне природокористування (полювання, рибальство, випасання худоби, заготівля сіна, рекреація тощо). Прилеглі землі: окрім згаданих видів природокористування ведеться традиційне сільське та лісове господарства.

Чинники (колишні, нинішні або потенційні), які негативно впливають на екологічний характер угіддя, включаючи зміни у земле- та водокористуванні і проекти розвитку: Надмірний антропогенний вплив у різних формах. Висока інтенсивність водокористування та скидання великого об'єму комунально-побутових,

промислових, дренажних, тваринницьких та сільськогосподарських стоків створюють у басейні Дністра складну санітарно-біологічну та еколого-токсикологічну ситуацію.

Вжиті природоохоронні заходи: Угіддя входить до складу Галицького НПП. Природоохоронна діяльність зосереджена на охороні екосистем, науково-дослідній, туристично-рекреаційній та еколого-просвітницькій роботі. Територія відповідає IUCN категорії II. Проект організації території НПП розробляється.

Запропоновані, але ще не виконані природоохоронні заходи: Включення (частково - урочище Королівка) до заповідної зони Галицького НПП. Для ефективнішої охорони ВБУ необхідно обмежити забруднення Дністра різноманітними стоками. Врегулювати рекреаційне навантаження на угіддя та прилеглі території.

Поточні наукові дослідження та можливості: Дослідження фауни ВБУ силами наукового відділу Галицького національного парку, науковцями Інституту екології Карпат НАН України, Львівського національного університету імені Івана Франка, Державного природознавчого музею НАН України.

З 1992 р. по 2004 р. ділянка регулярно досліджувалась орнітологами Державного природознавчого музею НАН України. У 2005 році, під час створення Галицького НПП, долина р. Дністер між селами Старий Мартинів і Маріямпіль включена до території парку. З цього моменту і по сьогодні науковий відділ національного парку на цій ділянці здійснює моніторинг біорізноманіття долини Дністра.

Нинішня діяльність з комунікації, освіти та громадської обізнаності, що стосується угіддя або є корисною для нього: Поінформованість та освіта у сфері збереження довкілля забезпечується співробітниками еколого-освітнього відділу Галицького НПП (екологічні стежки, інформаційні буклети, візити школярів, музей природи).

Діяльність з комунікації, освіти направлена на підвищення рівня екологічної культури шляхом поширення природоохоронних знань через засоби масової інформації, друковані видання, семінари, "круглі столи", конференції. Організуються масові еколого-освітні заходи, проводяться тематичні лекції та екскурсії. Щорічно на території ВБУ студенти географічного факультету Львівського національного університету ім. І.Франка проходять наукову практику.

Відділом рекреації та використання природних ресурсів Галицького НПП проводяться екскурсії для спостережень за тваринами в Долині р. Дністер між селами Старий Мартинів і Маріямпіль. Також у парку створений музей "Природа землі Галицької", де висвітлена флора і фауна долини Дністра.

Нинішній стан рекреації і туризму: Ріка Дністер використовується для любительського рибальства, сплаву водних туристів і їхніх стоянок на берегах протягом літнього періоду. ВБУ користується значною популярністю серед рекреантів. Чудові краєвиди та зручне розташування приваблюють значну кількість туристів. Основними видами рекреаційних занять є оздоровчий (пішохідні прогулянки, пікніки, пляжний відпочинок) та пізнавальний туризм (пішохідні подорожі, екскурсії, подорожі на човнах), аматорські промисли (рибна ловля, збирання ягід та грибів).

Юрисдикція: За охорону угіддя відповідає адміністрація Галицького НПП. Державний контроль у галузі охорони природи здійснює Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області.

Орган управління: 77100 Івано-Франківська обл., м.Галич, вул. Галич-Гора, 1, Галицький НПП, тел: (03431) 2-21-13, електронна адреса: galychnpp@mail.ru

Бібліографічні джерела:

- 1) Абененцев В. І., Підоплічко І. Г., Попов Б. М. Комахоїдні та кажани. – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – 448 с. – (Фауна України; Т. 1, вип. 1).
- 2) Башта А.-Т. Кажани (Chiroptera) Галицького НПП: попередній аналіз // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія біологія. – 2007. – Вип. 7-8. – С. 165-167.

- 3) Бокотей А. А., Когут І. В., Соколов Н. Ю. Фауна та населення птахів рівнинної частини верхнього Дністра у гніздовий період // Праці НТШ. Екологічний збірник, 1999. – Т. III. – С. 213-227.
- 4) Бокотей А. А., Кучинська І. В., Дзюбенко Н. В. Значення стариць у підтриманні різноманіття птахів басейну верхнього Дністра // Бранта: Сборник научных трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2003б. – Вып. 6. – С. 7-18.
- 5) Бокотей А. А., Кучинська І. В., Дзюбенко Н. В. Сучасний стан вивченості гніздової орнітофауни рівнинної частини басейну верхнього Дністра // Пріоритети орнітологічних досліджень. – Кам'янець-Подільський, 2003. – С. 2-21.
- 6) Бучко В.В. Птахи Галицького регіонального ландшафтного парку та його околиць. Повідомлення 2. Falconiformes – Piciformes // Заповідна справа в Україні. – 1999б. – Т. 5, вип. 1. – С. 52-57.
- 7) Бучко В.В. Птахи Галицького регіонального ландшафтного парку та його околиць. Повідомлення 3. Charadriiformes // Заповідна справа в Україні. – 1999в. – Т. 5, вип. 2. – С. 29-36.
- 8) Бучко В. В. Бурштинське водосховище та прилеглі території, як унікальні ділянки концентрації рідкісних і зникаючих видів птахів // Території, що важливі для збереження птахів в Україні - ІВА програма. – Київ, 1996. – С. 131-132.
- 9) Бучко В. В. Птахи Галицького регіонального ландшафтного парку та його околиць. Повідомлення 1. Gaviiformes, Podicipediformes, Procellariiformes, Pelecaniformes, Ciconiiformes, Anseriformes // Запов. справа в Україні. – 1998а. – Т. 4, вип. 2. – С. 32-41.
- 10) Бучко В., Скільський І. Значення долини Дністра в межах Івано-Франківської області для збереження різноманіття птахів // Екол. аспекти охор. птахів. – Львів, 1999б. – С. 22-23.
- 11) Волох А. М., Крочко Ю. І. Підковоніс малий // Червона книга України. Тваринний світ. – К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1994. – С. 376.
- 12) Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха - К.: Альтерпрес, 2009. - 448 с. + 48 кольор. с.
- 13) Микитюк О. ІВА території України: території важливі для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів. – К.: СофтАрт, 1999. – 324 с.
- 14) Татаринів К. А. Звірі західних областей України. – К.: Вид-во АН УРСР, 1956. – 188 с.
- 15) Татаринів К. А. Фауна хребетних заходу України: екологія, значення, охорона. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1973. – 257 с.
- 16) Червона книга України. Рослинний світ/ за ред. Я.П.Дідуха -- К.: Глобалконсалтинг, 2009.- 900 с.
- 17) Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
- 18) Щербак Н. Н. Зоогеографическое деление Украинской ССР // Весник зоологи. – 1988. - № 3. – С. 22-31.
- 19) Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. – Cambridge, UK: BirdLife International. – 2004. – BirdLife Conservation Series № 12 – 374 p.
- 20) Kruhlov, I., Mukha, B., & Senchyna, B. (2008). Natural geoecosystems. In M. Roth, R. Nobis, V. Stetsuk & I. Kruhlov (Eds.), Transformation processes in the Western Ukraine. Concepts for a sustainable land use (pp. 81–98). Berlin Wiessensee Verlag.)
- 21) UCN Red List of Threatened Species. 2008,- Gland, IUCN <www.iucnredlist.org>